

N:o 67.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående anslag till förhöjda understöd åt landbruksskolorna i Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län; gifven Stockholms slott den 15 mars 1901.

Under återopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för denna dag, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen

att, för höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det till en hvar af de inom Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län inrättade tre landbruksskolor utgående understöd af statsmedel, å extra stat för år 1902 anvisa ett anslag af 6,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Theodor Odelberg.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den
15 Mars 1901.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern friherre VON OTTER,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
Statsråden: WIKBLAD,
ANERSTEDT,
herr VON KRUSENSTJERNA,
greffe WACHTMEISTER,
CLAËSON,
DYRSSEN,
CRUSEBJÖRN,
ODELBERG och
HUSBERG.

4:o.

Departementschefen, statsrådet Odelberg anförde härefter:

Af det under riksstatens nionde hufvudtitel uppförda ordinarie anslag å 190,400 kronor till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar utgå, bland annat, understöd till de för den lägre landbruksundervisningen inom landet inrättade anstalter, nemligen landtbruksskolor och landtmannaskolor.

Dessa båda olika slag af skolor hafva hvar sin särskilda uppgift att fylla. Under det nemligen de med statsmedel understödda landtbruksskolorna, enligt det af Eders Kongl. Maj:t den 9 juni 1893 för

dessas skolor fastställda förnyade reglemente, hafva till ändamål att meddela öfning och färdighet i landtmannaarbetens utförande, ordnande och ledning samt att bibringa undervisning i grunderna för landthushållningens utöfvande och afse utbildande förnämligast af arbetsförmän, såsom rättare och befallningsmän vid landtegendomar, för hvilkas skötande ett i landtbruksgöromåls anordnande och öfvervakande kunnigt biträde är af nöden, är landtmannaskolornas hufvudsakliga uppgift att befrämja elevernas teoretiska utbildning.

Undervisningskurserna vid landtbruksskolorna äro tvååriga och vid hvarje skola böra finnas platser för tolf frilärningar. Vid landtmannaskolorna omfattar hvarje kurs minst 20 veckor.

Statens bidrag till landtbruksskolorna utgår enligt beslut vid 1856—1858 årens Riksdag med 4,000 kronor för hvarje skola. I län, der flera sådana skolor finnas, utgår dock understöd till nämnda belopp för allenast en skola, men för öfriga med endast 2,000 kronor. Till landtmannaskolorna utgår statens bidrag i regel med högst 3,000 kronor för hvarje skola, men med högst 4,000 kronor för sådan skola, som är belägen inom län, der med statsmedel till samma belopp understödd lägre landtbruksskola ej finnes.

Under det den nuvarande organisationen af dessa för den lägre landtbruksundervisningen afsedda anstalter inom landet i allmänhet visat sig ändamålsenlig, har densamma, hvad vissa delar af Norrland, nemligen Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län angår, befunnits mindre tillfredsställande.

Inom hvart och ett af nämnda tre län är å vederbörande hushållningssällskap tillhörig egendom sedan lång tid tillbaka inrättad en landtbruksskola, och utgår till en hvar af dessa skolor statsunderstöd med 4,000 kronor årligen. Hvarken inom Vesternorrlands eller Vesterbottens län finnes deremot någon landtmannaskola, hvaremot inom Norrbottens län två dylika skolor finnas i verksamhet, den ena sedan år 1898 vid folkhögskolan i Boden och den andra sedan år 1900 vid folkhögskolan i Matarengi. Elevantalet vid den förstnämnda har i medeltal utgjort 7 och uppgick år 1900 vid den sistnämnda till 9.

Önskvärdheten af en förändrad organisation af de inom ifrågasvarande tre län inrättade landtbruksskolorna har redan länge insetts. Under det nemligen inom öfriga delar af landet någon svårighet i allmänhet icke yppats att vid landtbruksskolorna erhålla lärningar, hafva de med statsmedel understödda landtbruksskolorna inom Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län sedan ganska lång tid tillbaka, oberoende af de tillfälliga förhållandena å arbetsmarknaden inom landet

i sin helhet, icke utan största svårighet kunnat erhålla det bestämda lärlingsantalet fylldt och det öaktadt af hushållningssällskap och landsting anslagits medel till understöd åt dem, hvilka antoges såsom lärlingar vid dessa skolor. Ej sällan hafva vid skolorna måst till lärlingar antagas ynglingar, hvilka ej varit lämpliga för yrket. En gifven följd häraf har varit, att frukterna af dessa skolors verksamhet ej motsvarat de uppoffringar, staten och vederbörande i orten gjort för deras upprätthållande.

Sedan landbruksstyrelsen på grund af sistberörda förhållande uti skrifvelse till Eders Kongl. Maj:t af den 12 september 1900 — jemte meddelande att styrelsen beslutit att inför sig sammankalla nödigt antal i landbruksundervisningsfrågor och med förhållandena inom sistnämnda tre län förtrogna personer för att med styrelsen öfverlägga angående förberörda angelägenhet samt, om öfverläggningarna dertill skulle gifva anledning, uppgöra förslag till särskilda bestämmelser angående landbruksskolorna inom dessa län — hemställt, att de personer, som blefve af landbruksstyrelsen till ifrågavarande möte kallade, finge åtnjuta ersättning för inställelsen enligt angifna grunder, samt Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 21 september 1900 dertill gifvit samtycke och bestämt grunderna för ersättningen, utfärdade landbruksstyrelsen den 10 oktober 1900 kallelse till förre landbruksskoleföreståndaren I. Insulander samt föreståndarne för landbruksskolorna inom Västernorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län att sammanträda med styrelsen för öfverläggningar angående ifrågavarande angelägenhet.

Uti underdånig skrifvelse af den 25 nästlidna februari har nu landbruksstyrelsen afgifvit förslag till förändrad organisation af ifrågavarande tre skolor; och meddelar landbruksstyrelsen dervid till en början, att förenämnda af styrelsen tillkallade personer bekräftat ofvan antydda förhållande i afseende å svårigheten för de norrländska landbruksskolorna att erhålla lämpliga lärlingar samt uttalat sig för behofvet af en omorganisation af dessa skolor i syfte att göra skolorna ettåriga i stället för tvååriga samt att större delen af denna tid skulle egnas åt den teoretiska undervisningen, hvilken borde upptaga tiden från och med den 1 november till omkring den 15 maj, dock att derunder äfven finge fortgå de vanliga turerna i stall och ladugård äfvensom utbildning af lärlingarnes arbetsskicklighet i slöjd och smide, hvaremot tiden från och med medlet af maj till den 1 oktober uteslutande skulle användas för lärlingarnes praktiska utbildning samt oktober månad upptagas af repetitioner i de teoretiska ämnena. De tillkallade sakkunnige hade emellertid ansett nödigt att, då ifrågavarande skolor icke skulle enligt

förslaget kunna tillgodogöra sig lärlingarnes arbete i samma omfattning som hittills, för genomförande af förslaget nuvarande anslag till skolorna ökades med 2,000 kronor för hvarje skola, hvilket, enär icke antagligt vore, att de sålunda erforderliga ytterligare medlen kunde erhållas inom de särskilda orterna, ansetts med nödvändighet föranleda, att statsanslaget för skolorna höjdes med nämnda belopp eller från 4,000 kronor till 6,000 kronor.

Öfver de sålunda angifna hufvudgrunderna för ifrågavarande skolors omorganisation har landtbruksstyrelsen hört hushållningssällskapens förvaltningsutskott inom de län, der skolorna äro belägna, och hafva bemälda utskott uti till landtbruksstyrelsen ingifna, styrelsens underdåniga skrifvelse bifogade yttranden förklarat sig godkänna förslaget i alla hufvudsakliga delar samt uttalat sig, äfven de, för en höjning af statsanslaget till skolorna, på sätt föreslaget blifvit.

För egen del anför landtbruksstyrelsen:

Den omständigheten att landtbruksskolorna inom ifrågavarande landsdelar ansetts böra förändras i den riktningen, att den praktiska undervisningen komme att inskränkas och erhålla mindre omfattning än vid öfriga landtbruksskolor, skulle möjligen kunna gifva anledning till den föreställningen, att de kunde förändras till landtmannaskolor med uteslutande teoretisk undervisning. Enligt landtbruksstyrelsens åsigt, som delats af de tillkallade sakkunnige, läte emellertid detta sig icke lämpligen göra. Det norrländska landtbruket bedrefves visserligen under enklare förhållanden än landtbruket inom mellersta och södra Sverige, i det att egendomarna i allmänhet vore mindre och hufvudsaklig vigt lades på ängsskötseln samt den deraf betingade boskapskötseln och mejeridriften. Om således ett betydligt mindre antal arbetsförmän erfordrades i Norrland än i öfriga delar af Sverige samt icke samma praktiska utbildning uti ett mera utveckladt landtbruks alla detaljer kräfdes af de norrländska landtmännen som af landtmännen inom det öfriga landet, vore det dock för höjandet af det norrländska landtbruket af största betydelse, att de unge män, som skulle egna sig åt jordbruksnäringen, finge tillfälle att under sin utbildning icke blott se, huru ett norrländskt jordbruk borde skötas, utan äfven genom deltagandet i arbetet vid ett sådant lära sig att väl utföra alla de göromål, som verkligen fordrades af den praktiske landtmannen inom Norrland.

Af dessa skäl funne landtbruksstyrelsen det nödvändigt, att vid ifrågavarande skolor äfven praktisk undervisning meddelades, men af det norrländska landtbrukets nyss angifna allmänna karakter följde, att den praktiska undervisningen vid skolorna kunde utan skada mera in-

skränkas, än hvad fallet vore vid öfriga landtbruksskolor, så att den icke komme att upptaga längre tid än hvad i ofvan sagda förslag angifvits. Härvid syntes dock böra erinras att, hvad slöjd och smide anginge, dessa inom ifrågavarande glest bebodda trakter, der landtmannen i allmänhet i afseende å sagda grenar af handverk icke kunde påräkna biträde af närboende yrkesmän, måste ega en mycket stor betydelse, på samma gång de under de långa vinterqvällarna erbjöde en lämplig sysselsättning, som kunde bereda ett väl behöfligt tillskott i inkomsten. Häraf betingades emellertid nödvändigheten, att vid skolorna särskild vigt lades å dessa grenar af arbetsskicklighet.

Under förutsättning att skolorna blefve på detta sätt omorganiserade, ansåge landtbruksstyrelsen, i likhet med de tillkallade sakkunnige, att svårighet icke vidare skulle möta att erhålla lärlingar vid skolorna. Hufvudsakliga anledningen dertill, att antalet inträdessökande till skolorna betydligt minskats oaktadt de fördelar, som erbjudits lärlingarna vid desamma, hade varit, att ynglingar vid den åldern, att de kunde erhålla inträde vid skolorna, funnit det icke vara med sin fördel öfverensstämmande att offra så lång tid som tvenne år till inhemtande af färdigheter, hvilka de antingen ansett sig förut åtminstone delvis ega eller för hvilka de trott sig icke inom sina hemorter kunna erhålla någon användning. För en på lämpligt sätt afvägd teoretisk undervisning samt inhemtande af den praktiska utbildning, som kunde vara för det norrländska landtbruket erforderlig, borde deremot kunna påräknas tillräckligt intresse inom de kretsar, hvarom nu vore fråga, för att skolorna skulle kunna förses med verkligt lämpliga lärlingar och icke behöfva hålla till godo med sådana, hvilka efter afslutad kurs icke komme att blifva till önskelig nytta för dessa traktors jordbruk.

Den åsigt, som uttalats af de tillkallade sakkunnige och delats äfven af hushållningssällskapens förvaltningsutskott, att, om en sådan organisation som den tilltänkta genomfördes, anslaget till skolorna måste ökas, funne landtbruksstyrelsen förtjent af det största beaktande. Då under tiden från och med den 1 november till medlet af maj månad lärlingarnes arbetskraft icke skulle enligt förslaget kunna tagas i anspråk för annat än de vanliga turerna i stall och ladugård, vore det tydligt, att på detta sätt en afsevärd minskning skulle komma att ske i den ersättning för skolans upprätthållande, som bestode i det kostnadsfria användandet af lärlingarnes arbetskraft. Det till skolorna af statsmedel utgående årliga anslaget hade vanligen beräknats utgöra ersättning för den teoretiska undervisning, som kommit lärlingarne till godo, samt för undervisningsmateriel, medan åter lärlingarnes arbete skulle utgöra

godtgörelse för deras kost och logis m. m. Den förlust, som genom det sålunda minskade arbetet skulle tillskyndas skolan, hade de tillkallade föreståndarne för skolorna beräknat till i medeltal 2,000 kronor för år, en beräkning, emot hvilken landtbruksstyrelsen icke hade något att erinra, och då här till komme att, om den teoretiska undervisningen skulle meddelas under ett år, densamma måste bedrivas med större intensitet och således medföra ökad kostnad samt äfven slöjdundervisningen komme att enligt förslaget ställa sig dyrare, syntes statsanslagets höjning till 6,000 kronor för hvarje skola icke kunna anses oskäligen, helst hushållningssällskapens bidrag till skolornas upprätthållande genom upplåtande af egendom för skolorna med derå uppförda byggnader, inventarier till egendomens brukande samt stipendier åt lärlingarne redan uppginge till det ganska afsevärda beloppet af 3,000 kronor för hvarje skola och det sålunda icke kunde med fog ifrågasättas, att sällskapen skulle i högre grad än hittills bidraga till betäckande af kostnaderna för skolorna.

Då den omorganisation af vissa landtbruksskolor, som i det föregående blifvit ifrågasatt, kunde genomföras utan att nu gällande grunder för dylika skolor i väsentlig mån rubbades, syntes, om förslaget genomfördes, något särskildt nytt reglemente för ifrågavarande skolor icke behöfva utfärdas, utan endast nådigt förklarande i sammanhang med beviljandet af det högre understödet till skolorna meddelas derom, att de nya af landtbruksstyrelsen föreslagna grunderna för skolorna skulle vid desamma tillämpas, men att i öfrigt det af Eders Kongl. Maj:t fastställda reglemente för de med statsmedel understödda landtbruksskolor skulle i tillämpliga delar lända till efterrättelse för ifrågavarande skolor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har landtbruksstyrelsen i underdånighet hemställt, att Eders Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådigt proposition med förslag, att Riksdagen måtte för genomförande af den i det föregående omförmälda omorganisation af de med statsmedel understödda landtbruksskolorna i Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län höja det för en hvar af dessa skolor nu utgående anslag, 4,000 kronor, med 2,000 kronor eller till 6,000 kronor.

Såsom jag här ofvan antydt, har af de på landtbruksundervisningens område sakkunnige redan länge insetts, att den åt våra landtbruksskolor gifna organisation icke rätt väl lämpade sig för de norrländska förhållandena. Så länge emellertid det uti reglementet för nämnda skolor stadgade antal frilärningar kunnat, om ock med svårighet och genom ej obetydliga uppoffringar från hushållningssällskaps och landstings sida, vid

de norrländska landtbruksskolorna fyllas samt några väsentliga anmärknin-
gar emot det sätt, på hvilket dessa skolor fyllt sin uppgift, icke med fog
kunnat framställas, har från statens sida anledning naturligen saknats
att ingripa i syfte att genomföra en förändrad organisation af samma
skolor. Resultaten af landtbruksskolornas inom ifrågavarande tre län
verksamhet under de senare åren äro dock af sådan beskaffenhet, att
frågan om deras omorganisering nu icke synes kunna utan men upp-
skjutas. De alltjemt stegrade svårigheterna att för dem förvärfva
stadgadt antal lärlingar hafva nemligen vållat, att i tilltagande grad
dertill måst antagas ynglingar, hvilka icke varit till jordbrukare lämpliga.
Följden häraf har ock blifvit, att af dem, som på senaste tiden genom-
gått dessa skolor, endast ett fåtal sedermera egnat sig åt jordbruks-
näringen. De mera begåfvade hafva öfvergått till handeln eller sökt
anställning som förmän vid sågverksindustrien, men de flesta äro sanno-
likt de, som rekryterat daglönarnes klass. De stora uppostringar, som
under årens lopp gjorts från såväl statens som vederbörandes i orten
sida för att uppehålla dessa skolor i syfte att derigenom främja det
norrländska jordbruket, hafva sålunda icke medfört sådana resultat, som
man kunnat ega anledning hoppas. Att med dessa erfarenheter för
ögonen låta verksamheten vid skolorna fortgå på samma sätt som hit-
tills, lär icke böra ifrågakomma. Lika litet åter synes kunna ifråga-
sättas, att vare sig denna verksamhet skulle upphöra eller skolorna för-
ändras till landtmannaskolor.

Då nemligen jordbruket i Norrland är efter år, i den mån nya
industrigrenar der tillskapas, hvilka draga till sig stora arbetsskaror,
intager allt större och större betydelse i och för anskaffandet åt den
tilltagande befolkningen af lifsförnödenheter, framför allt produkter af
boskapsskötseln och mejerihandteringen, men detta jordbruk för när-
varande ovedersägligen befinner sig på en ganska låg standpunkt,
anser jag det vara statsmakternas oafvisliga pligt att med alla till buds
stående medel söka höja detsamma. Bland dessa medel är otvifvel-
aktigt upprätthållandet af ändamålsenligt inrättade undervisningsanstalter
ett af de mest betydelsefulla. Att uti ifrågavarande orter, der föga
tillfälle gifves för dem, som vilja egna sig åt jordbruket, att å väl
skötta gårdar inhemta de praktiska kunskaper, som äro för dem nöd-
vändiga för att de skola fullt förstå den teoretiska undervisningen,
uteslutande anordna undervisningsanstalter med teoretisk utbildning till
hufvudändamål, såsom förhållandet är med landtmannaskolorna, vore
enligt min åsigt icke lämpligt. I likhet med landtbruksstyrelsen och
de af denna styrelse tillkallade sakkunnige anser jag därför ock, att de

nuvarande landtbruksskolorna böra med i viss mån förändrad organisation bibehållas samt att vid dem fortfarande bör meddelas såväl praktisk som teoretisk undervisning.

Vid omorganisering af dessa skolor är det förnämligast af vikt att tillse, det de blifva så anordnade, att de unge män, som hafva för afsigt att verkligen egna sig åt jordens skötsel, gerna der söka inträde; och då, hvad Norrland angår, tillfällena för dem, som genomgått landtbruksskola, att vinna anställning såsom rättare eller befallningsmän i anseende till det ringa antal större jordbruk, som i dessa trakter finnes, icke äro synnerligen många, bör härvid afseende fästas å önskvärdheten derå att sådana ynglingar, hvilka behöfva utbilda sig för skötandet af egna eller anhörigas jordbruk, såsom hemmansegaresöner med flere, finna med sin fördel förenligt att tillgodogöra sig undervisningen vid landtbruksskolorna.

Om emellertid, såsom föreslaget blifvit, kursen vid skolorna utan minskning i omfattning af den teoretiska undervisningen inskränkes till att blifva ettårig, föreställer jag mig, att största svårigheten att för dem erhålla erforderliga antal lämpliga lärlingar undanröjdes.

Vid sådant förhållande och då jag icke heller har något att erinra mot öfriga af landtbruksstyrelsen ifrågasatta ändringar af ifrågavarande skolors nuvarande organisation, finner jag mig böra till alla delar biträda styrelsens i detta afseende framställda förslag.

Genomförandet af den utaf mig sålunda förordade omorganisationen af landtbruksskolorna uti oförmälda tre län kräfver emellertid, på sätt landtbruksstyrelsen framhållit, med nödvändighet ökning af de till skolorna utgående anslag; och då, med hänsyn till de betydande belopp, hushållningssällskap och landsting inom ifrågavarande län redan årligen offra på uppehållet af dessa skolor, några ytterligare bidrag från deras sida icke, i betraktande särskildt deraf att inom öfriga län icke några nämnvärda bidrag för landtbruksskolorna tillskjutas inom vederbörande orter, synas kunna skäligen ifrågasättas, anser jag, att staten bör lemna det tillskott, som för ändamålet erfordras.

Innan några års erfarenhet om verkningarna af den nya organisationen vunnits, torde emellertid icke härför böra af Riksdagen äskas anslag för mera än ett år i sänder.

På grund af hvad jag sålunda anfört och då jag icke har något att erinra mot den föreslagna höjningen i anslagen med 2,000 kronor för hvarje skola, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen

att, för höjning från 4,000 kronor till 6,000 kronor af det till en hvar af de inom Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län inrättade tre landtbruksskolor utgående understöd af statsmedel, å extra stat för år 1902 anvisa ett anslag af 6,000 kronor.

Till denna, af Statsrådets öfrige ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lemna nådigt bifall och förordnade, att proposition i ärendet skulle till Riksdagen aflämnas af den lydelse, bilaga ... till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

G. Zethelius.